

کتابشناسی مسجد

اصغر شهرام نیاویند

۶. آفاق کعبه. خلیل کمره‌ای، [بی‌نا]، تهران، [۱۳۰۰]، ص ۴۶۴.
۷. اثر عمارة عثمان بن عفان فی المسجد الحرام فی تخطيط المساجد فی العمارة الاسلامیة. حسن پاشا، جامعة الملك سعود، كلية الآداب، ریاض، ۱۴۰۴ ق.
۸. احکام المساجد فی الاسلام. محمود بن حسین الحریری، دارالرفاعی، ریاض، ۱۹۹۰ م، ۳۷۲ ص.
۹. اخبار مكة وما جاء فیها من الآثار. ابو الولید محمد بن عبد الله بن احمد المکی الازرقی، [بی‌نا]، مکه، ۱۳۵۲ ق.
۱۰. اردبیل شهر مقدس. جمشید عبادزاده ملکی، امیرکبیر، تهران، ۱۳۴۶، ۱۶۷ ص.
۱۱. اصلاح المساجد من البدع والموائد. محمد جمال الدین قاسمی، المکتب الاسلامی، بیروت، دوم، ۱۳۹۰ ق، ۲۷۹ ص.
- [بی‌نا]، قاهره، ۱۹۱۷ م، ۳۱۹ ص؛ مطبعة المکتبة السلفية، ۱۹۲۱ م، ۳۱۶ ص.
۱۲. اطلس جیبی (راهنمای مراکز مذهبی). رضا خزانلی، علی اکبر علمی، تهران، [۱۳۰۰]، ۸۰ ص.
۱۳. اطلس مدینه. محمد شوقی بن ابراهیم مکی، ترجمه پرویز اذکایی، نشر مشعر، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۵، ۴۶ ص.
۱۴. الاعلام باعلام بیت الله الحرام (تاریخ القطبی). قطب الدین بن علاء الدین محمد النهروانی المکی الحنفی، [بی‌نا]، مکه، ۱۳۷۰ ق، ۳۸۰ ص؛ به اهتمام محمد مراد الطرابلسی، مصر، ۱۳۰۳ ق، ۲۰۵ ص.
۱۵. اعلام المساجد بأحكام المساجد. محمد بن بهادر الزرکشی، تحقیق: ابوالوفا مصطفی المراغی، دارالکتاب

مسجد بر وزن مشرق در لغت به معنای سجده گاه است؛ اما در قرآن و تمدن اسلامی مسجد به مکانی گفته می‌شود که عبادتگاه مؤمنان است. با توجه به آن که عبادت خداوند ارکان بسیاری دارد و در مسجد علاوه بر سجده اعمال دیگری هم برای عبادت صورت می‌پذیرد، وجه تسمیه عبادتگاه مسلمانان به مسجد از آن روی است که سر به سجده نهادن مظهر و نمود اوج فروتنی و کرنش در برابر خداوند است. از این روی در اسلام محل عبادت را مسجد نامیده‌اند. «دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی، ۲۰۵۲» با توجه به جایگاه مسجد در بین مسلمانان و در دین اسلام، پژوهشگران را بر آن واداشته که در مورد این مکان مقدس کتاب‌هایی بنگارند. از آن جایی که هیچ تحقیقی بدون شناسایی منابع مورد نیاز میسر نمی‌شود، بنده حقیر بر آن شدم که کتابشناسی مسجد را تدوین نمایم. امیدوارم خداوند ما را از سجده کنندگان قرار دهد.

۱. آثار اسلامی مکه و مدینه. رسول جعفریان، ویراستار: علی وره‌ای، مشعر، تهران، سوم، ۱۳۷۷، ۲۴۴ ص.
۲. آثار باستانی آذربایجان. سید جمال ترابی طباطبایی، انجمن آثار ملی، تهران، ۱۳۵۵، ۲ ج.
۳. آثار تاریخی سمنان. محمدعلی مخلصی، [بی‌جا]، [بی‌نا]، ۱۳۵۶، ۲۲۴ ص. (مساجد، مناره‌ها، مدارس قدیمی، بقاع متبرکه و امازاده‌های سمنان)
۴. آثار تاریخی طهران، اماکن متبرکه. محمدتقی مصطفوی، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران، ۱۳۷۵. (مساجد و ...)
۵. آثار معماری قزوین. رضا غیوری، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۵۸، ۱۱۴ ص.

۳۲. بیت المقدس و تحول قبله . خليل بن ابوطالب صيمره كمره‌ای، [بی‌نا]، تهران، ۱۳۳۵، ۲۳۵ ص.
۳۳. بیوت الله . مأمون غریب، مكتبة غریب، قاهره، ۱۹۸۰ م، ۲۰۷ ص.
۳۴. بیوت الله فی السلم والحرب . عزت القاضي، المجلس الاعلى للشؤون الاسلامیة، قاهره، ۱۹۷۴ م، ۱۳۴ ص.
۳۵. بیوت الله مساجد و معاهد، جريدة الشعب، قاهره، ۱۹۶۰ م، ۲ ج.
۳۶. پژوهشی بر آثار و بناهای تاریخی ناشناخته شهرستان قاین و اهمیت آنها از دیدگاه باستان شناسی . حسین عباس زاده، استاد راهنما سوسن بیانی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، تهران، ۱۳۷۴، ۲۴۴ ص.
۳۷. تاریخ الأزهر . مصطفى بیرم، [بی‌نا]، قاهره، ۱۳۲۰ ق؛ مطبعة التمدن، ۱۳۲۱ ق، ۲۷۶ ص.
۳۸. تاریخ الجامعات الاسلامیة الكبرى . محمد عبدالرحیم غنیمه، [بی‌نا]، تهران، ۱۹۵۳ م، ۳۳۱ ص.
۳۹. تاریخ الجامع الأزهر فی عصر الفاطمی من تكمیل له حتى العصر الحاضر . محمد بن عبداللہ عنان، [بی‌نا]، قاهره، ۱۳۶۱ ق، ۱۷۴ ص.
۴۰. تاریخ الحرم القدسی ۱۳۶۶ ق = ۱۹۴۷ م. عارف العارف، مطبعة دارالایتام الاسلامیة الصناعیة، قدس، ۱۲۱ ص.
۴۱. تاریخ الكعبه . علی حسین الخریطلی، دارالجیل، بیروت، ۱۹۷۶ م، ۱۹۲ ص.
۴۲. تاریخ المساجد الأثریة . حسن عبدالوهاب، مطبعة دارالکتب المصریة، قاهره، ۱۹۴۶ م، ۴۳۲ + ۱۸۲ ص، عنوان اصلی: تاریخ المساجد الأثریة التي صلی فیها فريضة الجمعة حضرة صاحب الجلالة الملك الصالح فاروق الاول.
۴۳. تاریخ المساجد الجوامع الشریفه فی بیروت . محمد طه ولی، دارالکتب، بیروت، ۱۳۹۳ ق.
۴۴. تاریخ اماکن سیاحتی و زیارتی سوریه . اصغر قائدان، نشر مشعر، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۳۶۸ ص.
۴۵. تاریخ جامع السلطان حسن . علی بهجت، مطبعة بولاق، قاهره، ۱۳۱۹ ق، ۲۵ ص.
۴۶. تاریخ جغرافیایی مکه (راهنمای حججاج) . حسین عمادزاده، [بی‌نا]، تهران، ۱۳۲۶، ۲۲۴ ص.
۴۷. تاریخچه احکام مساجد و مشاهد . حسین مظفری معارف، [بی‌نا]، مشهد، ۱۳۵۰، ۹۶ ص.
۴۸. تاریخچه مسجد جامع عتیق شیراز . علی نقی بهروزی، اداره کل فرهنگ و هنر استان شیراز، شیراز، ۱۳۴۹، ۶۸ ص.
۴۹. تاریخچه مسجد گوهرشاد و کتابخانه . جامع گوهرشاد،

- المصری، قاهره، ۱۴۰۳ ق، ۴۴۷ ص؛ نسخه خطی در کتابخانه چستر بییتی دبلن با شماره ردیف ۲۵۳۱ موجود است.
۱۶. انتشار الاسلام و أشهر مساجد المسلمین فی العالم . محمد کمال حسین، دارالفکر العربی، قاهره، ۱۹۷۶ م، ۱۷۶ ص.
۱۷. انسان اجتماعی و جهانی به ضمیمه مسجد و اجتماع (سخنرانی مهدی بازرگان) . تهیه و تنظیم عبدالعلی بازرگان، انقلاب، قم، [۱۳۰۰]، ۲۴ ص.
۱۸. الاوقاف والمساجد: تطور التعليم الديني الاسلامی، صالح ذیاب الهندی . محمد اركان الدغمی، لجنة تاریخ الاردن، مؤسسة آل البيت، عمان، ۱۹۹۱ م، ۱۴۴ ص.
۱۹. ایاصوفیا . علی اصغر حکمت، [بی‌نا]، تهران، ۱۳۳۰، ۱۲ ص.
۲۰. ایران کلدی شوش . ژان دیولافوا، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۶۴، ۸۱۴ ص.
۲۱. ایران قدیم و طهران قدیم . ناصر نجمی، جاناتزاده، تهران، ۱۳۶۲، از ص ۷۷-؟ (مساجد).
۲۲. بحث فی الذکر بالمساجد . شوکانی، نسخه خطی در کتابخانه صنعا با شماره مجموعه ۵۸۰/۶ موجود است.
۲۳. بررسی مقدماتی درباره مسائل حفاظتی پنج بنای تاریخی ایران (بقعه شیخ صفی، مسجد جامع قروه، مسجد وکیل شیراز، مسجد نو شیراز) . مارتین ویور، ترجمه کرامت الله افسره، سازمان ملی حفاظت آثار باستانی، تهران، ۱۳۵۶.
۲۴. البناء علی قبور الانبیاء والاولیاء واتخاذها مساجد و اماکن للعباده . سید مرتضی عسکری، مجمع علمی اسلامی، تهران، ۱۳۷۶، ۵۲ ص.
۲۵. بناهای تاریخی و آثار هنری جلگه شیراز . علی نقی بهروزی، اداره کل فرهنگ و هنر استان فارس، شیراز، ۱۳۵۴.
۲۶. بناهای کرانه جنوبی دریای خزر . محمد هادی جوادی، [بی‌نا]، تهران، ۱۳۴۳، ۱۹۱ ص.
۲۷. بهداشت مسجد . محمد مهدی اصفهانی، ستاد اقامه نماز، تهران، چاپ سوم، ۱۳۷۵.
۲۸. بیان تاریخی عن الجامع الطولونی . محمود احمد، وزارة الاوقاف، قاهره، [بی‌نا]، ۱۸ ص.
۲۹. بیان تاریخی عن مسجد السلطان حسن و شرح مميزاتة الفنیة . محمود احمد، وزارة الاوقاف، قاهره، [بی‌نا].
۳۰. بیان تاریخی عن مسجد عمرو بن العاص و شرح مميزاتة الفنیة . محمود احمد، وزارة الاوقاف، [بی‌نا]، ۲۱ ص.
۳۱. بیت المقدس هر اسلام . محمود معین احمد، ترجمه علی منتظمی، کتابخانه مرکزی، تهران، ۱۳۵۶، ۷۸ ص.

- مشهد، ۱۳۶۳.
۵۰. تاریخچه مسجد مقدس جمکران. محمد مقدسی، مسجد مقدس جمکران، قم، [بی تا]، ۳۲ ص.
۵۱. تاریخچه مسجد مقدس جمکران. واحد تحقیقات مسجد جمکران، مسجد جمکران، قم، ۱۳۷۴، ۸۰ ص؛ این کتاب به زبان های عربی، انگلیسی و اردو ترجمه و چاپ شده است.
۵۲. تاریخچه و شرح آثار معماری و هنری مسجد جامع سلطانی وکیل. علی نقی بهروزی، اداره کل فرهنگ و هنر استان فارس، شیراز، ۱۳۵۰، ۵۹ ص.
۵۳. تاریخ عمارة الحرم المکی الشریف. فوزیه حسن مطر، تهامة، جده، ۱۴۰۲=۱۹۸۲ م، ۱۸۳ ص.
۵۴. تاریخ عمارة مسجد الحرام. حسین بن عبداللہ، بی نا، جده، ۱۳۵۴ ق، ۱۹+۳۲۰ ص.
۵۵. تاریخ قبة الصخرة المشرفة والمسجد الاقصى المبارك ولمحة عن تاريخ القدس. عارف العارف، مكتبة الاندلس، قدس، ۱۹۵۵ م، ۴۸ ص.
۵۶. تاریخ کتابخانه های مساجد. محمد مکی السباغی، ترجمه محمد عباسپور، محمد جواد مهدوی، ویراستار: حسن لاهوتی، بنیاد پژوهش های اسلامی، مشهد، ۱۳۷۳، ۲۷۲ ص.
۵۷. تاریخ مساجد المدیة القدیمة. عدنان بن سالم بن محمد الرومی، بی نا، کویت، ۱۹۸۸ م، ۲۶۷ ص.
۵۸. تاریخ مساجد بغداد الحدیثة. یونس ابراهیم السامرائی، الأمة، بغداد، ۱۹۷۷ م، ۳۶۸ ص.
۵۹. تاریخ مساجد بغداد و آثارها. محمود شکری الالوسی، تحقیق: بهجت الاثری، مطبعة دارالسلام، بغداد، ۱۳۴۶ ق.
۶۰. تاریخ مسجد البرائا. شمس المحدثین سید علی بن الحسن علویچه حسینی اصفهانی نجفی، [بی تا]، بغداد، ۱۳۷۳ ق، ۲۰ ص.
۶۱. تاریخ مسجد الکوفه والمرقد المجاورة. عبدالرزاق طعمة الکوفی، النعمان، نجف الاشرف، ۱۹۷۴ م، ۱۳۲ ص.
۶۲. تاریخ و آثار اسلامی مکه و مدینه. اصغر قائدان، نشر مشعر، تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۴، ۴۱۷ ص.
۶۳. تاریخ و عمارة المساجد الأثریة فی الهند. احمد رجب محمدعلی، الدار المصریة اللبنانیة، قاهره، ۱۹۹۷ م، ۳۲۳ ص.
۶۴. تاریخ و وصف مسجد محمدعلی باشا الکبیر. محمود احمد، دارالکتب المصریة، قاهره، ۱۹۳۹ م، ۳۲ ص.
۶۵. تاریخ هنرهای اسلامی. کریستین پرایس، ترجمه مسعود رجب نیسا، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۵۶، ۲۱۴ ص.
۶۶. تجزیه و تحلیل روند تحولات معماری مساجد ایران (در دوران سلجوقی و ایلخانی). جمیله دانش مایه، استاد راهنما: علی اصغر میرفتاح، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، تهران، ۱۳۷۴، ۳۰۷ ص، (پایان نامه کارشناسی ارشد).
۶۷. تحفة الساجد فی احکام المساجد. محمد مهدی موسوی، مطبعة المعارف، بغداد، ۱۳۷۶ ق، ۴۸۰ ص.
۶۸. تحقیق پیرامون فرمود و مسجد جامع آن (طرح پژوهشی). مشول طرح دانشگاه گیلان، پژوهشگر محمد ابراهیم زارعی، مجری دانشگاه گیلان از فروردین تا اسفند ۱۳۷۲.
۶۹. تحقیق در زمینه عملکرد فرهنگی، عبادی و نحوه طراحی مساجد. حمیدرضا دستغیب، استاد راهنما محمد رضا پورجعفر، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر، تهران، ۱۳۷۴، ۸۵ ص. (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۷۰. تداوم و تغییر: اصفهان تجدید حیات و روان بخش مرکز تاریخی. فرخ زنوزی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۵۷، ۱۶۷ ص.
۷۱. تسهیل المقاصد لزوار المساجد. الاقفی عمادالدین احمد بن العماد، دمشق، نسخه خطی در مکتبه الظاهرية با شماره ۲۳۱۲ و نسخه عکس در مکتبه الاوقاف العامه در بغداد با شماره ۱۰۷ موجود است.
۷۲. تعمیر و اصلاح المسجد الاقصى المبارک. وزارة الاوقاف والشؤون الدينية والمقدسات الاسلامية، عمان، ۱۹۷۶ م، ۴۹ ص.
۷۳. توصیف آثار تاریخی مکه و مدینه و فلسفه مناسک حج در فتوح الحرمین. رسول جعفریان، انصاریان، قم، چاپ اول، ۱۳۷۳، ۱۱۱ ص.
۷۴. ثمار المقاصد فی ذکر المساجد. یوسف بن بدرالدین ابی عبداللہ الحسن ابی شهاب الدین الصالحی الملقب بابن المبرد، المعهد الفرنسي، دمشق، ۱۹۴۳ م، ۳۳۲ ص؛ [بی تا]، بیروت، ۱۹۴۳ م، ۳۳۲ ص.
۷۵. جامع احمدین طولون. یوسف احمد، مطبعة الترقی، قاهره، ۱۹۱۷ م، ۶۴ ص.
۷۶. جامع الزيتونیه و مدارس العلم فی الاحدین الحفصی و ترکی. طاهر ملحوری، [بی تا، بی جا، بی تا].
۷۷. الجامع الاموی الکبیر: أول روائع الفن الاسلامی. عقیف البهنسی، دارطلاس، دمشق، ۱۹۸۸ م، ۲۰۷ ص.
۷۸. الجامع الأموی فی دمشق. علی طنطاوی، دارالفکر، دمشق، ۱۹۶۱ م، ۷۸ ص.
۷۹. جامع الامیر ترمز الأحمدي: دراسة اثریة معماریة. مختار حسین احمد الکبانی، جامعة القاهرة، قاهره، کلية الآثار، قسم

۹۷. دور المسجد فی التریة . عبدالله بن احمد قادری ، دارالمجتمع ، جده ، ۱۹۸۷م ، ۱۷۴ص .
۹۸. الدین والحرم ؛ خلاصة تاریخ الکعبة المعظمة من وقت انشائها . شركة فن الطباعة ، قاهره ، ۱۳۶۹ ، ۶+۲۳۴ص .
۹۹. راهنمای عتبات مقدسه واماکن باستانی عراق . تحقیق حیدر شجاعی ، مجمع علمی و فرهنگی مسجد ، تهران ، اول ، ۱۳۷۷ ، ۱۱۳ص .
۱۰۰. الرسالة المسکریة للمسجد . محمود شیت خطاب ، بی نا ، مکه ، ۱۹۷۴ ؛ مطبعة الأزهر ، قاهره ، دوم ، ۱۹۷۵م ، ۴۲ص ؛ سوم ، ۱۹۷۷م .
۱۰۱. الرسالة المبارکة تبیین احوال المکة معظمة والمدينة المنورة والمسجد الاقصی . عبدالرحمن السمرقندی ، نسخه خطی در مؤسسه خاورشناسی فرهنگستان علوم روسیه با شماره ثبت ۱۰۱۰-B موجود است .
۱۰۲. رسالة المسجد . یوسف ابراهیم النور ، وزارة الاعلام ، خرطوم ، ۱۹۷۱م ، ۴۱ص .
۱۰۳. رسالة المسجد فی الاسلام . عبدالعزيز محمد اللحیم ، [بی نا] ، بیروت ، ۱۹۸۷م ، ۳۸۶ص .
۱۰۴. رسالة فی فضل بناء المساجد . محمد بن احمد بن محمد علیش مالکی ، نسخه خطی در دارالکتب مصر با شماره [۲۵۳۷۳] موجود است .
۱۰۵. رسالة وجیزة فی المساجد الاسلامیة . عبدالرحمن نورجان الأیوبی ، [بی نا] ، بغداد ، ۱۹۵۸م .
۱۰۶. زاد المعابد فی بیان زمینة المساجد . محمد علی بن احمد قراچه داغی انصاری ، [بی نا] ، تبریز ، سنگی ، ۱۳۰۸ق .
۱۰۷. زین المعابد فی بیان فضیلة المساجد . محمد علی قراچه داغی اوانسری ، تصحیح میر محمد صادقی ، [بی نا ، بی جا ، بی تا] .
۱۰۸. ساختمان مسجد الحرام مکه مکرمه . به اهتمام سلمی سمر دملوجی ؛ مترجم : محمد رضا مروارید ، مشعر ، تهران ، ۱۳۷۷ ، ۶۴ص .
۱۰۹. سازمان و مدیریت مسجد . علی محمدی آشتیانی ، مرکز رسیدگی به امور مساجد ، معاونت فرهنگی ، تهران ، اول ، ۱۳۷۷ ، ۲۱۶ص .
۱۱۰. سامان دهی جلوخان مسجد جامع یزد . علی علوی راد ، استاد راهنما : محمد کریم پیرنیا و عیسی حجت ، دانشگاه تهران ، دانشکده هنرهای زیبا ، تهران ، ۱۳۷۰ . (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۱۱۱. سیر تحول محراب در معماری اسلامی ایران از آغاز تا حمله مغول . علی سجادی ، استاد راهنما : سوسن بیانی ، دانشگاه
- الآثار الاسلامیة ، ۱۹۸۶م . (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۸۰. جامع السلطان حسن و ماحوله . حسن عبدالوهاب ، دارالقلم ، قاهره ، ۱۹۶۲م ، ۱۲۱ص .
۸۱. جامع الشیخ قضیب البان الموصلی . سعید الدیوجی ، موصل مطبعة الحدباء ، ۱۹۶۱م ، ۲۰۱ص .
۸۲. الجامع اللطیف فی فضائل مکه و بناء البيت الشریف . ابن ظهیرة جمال الدین محمد بن نجم الدین امین القرشی المکی الحنفی ، [بی نا] ، مصر ، ۱۳۴۰ق ، ۴۱۳ص .
۸۳. جامع عتیق شیراز از قدیمی ترین مساجد فارس . علینقی بهروزی ، کانون دانش فارس ، شیراز ، ۱۳۴۰ ، ۹۲ص .
۸۴. جامع عمرو بن العاص بالفسطاط من الناحیتین التاریخیة والأثریة . محمود احمد ، مطبعة الامیریة ، قاهره ، ۱۹۳۸م ، ۹۸+۲۲ص .
۸۵. جلوه های هنر در اصفهان . جلیل دهمشگی ، علی جانزاده ، جانزاده ، تهران ، ۱۳۶۶ ، ۳۵۲ص .
۸۶. جمعه مسجد ، چون نگین انگشتر بر اردبیل شهر عاشقان و دلاوران ناری . حبیب شهبازی شیران ، آرتا ، اردبیل ، ۱۳۷۲ ، ۶۲ص .
۸۷. جوامع الموصل فی مختلف العصور . سعید الدیوجی ، مطبعة شفیق ، بغداد ، ۱۹۶۳م ، ۲۸۲ص .
۸۸. چهل ابتکار برای مسجد . حسن توانایان فرد ، راهیان نور ، تهران ، اول ، ۱۳۷۷ ، ۵۲ص .
۸۹. چهل حدیث مسجد . جاسین زینالی ، سازمان تبلیغات اسلامی ، تهران ، اول ، ۱۳۷۲ ، ۴۹ص ؛ دوم ، ۱۳۷۵ ، ۵۶ص .
۹۰. حرمة المساجد . ابونعمین اصفهانی ، احمد بن عبدالله (۳۳۴ یا ۳۳۶-۴۳۰ق) ، ابن اثر در کتاب اثر آفرینان ج ۱ ، ۱۹۵ معرفی شده است .
۹۱. الخطب فی المسجد الحرام . عبدالله خیاط ، مکتبه دارالبیان ، دمشق ، ۱۹۷۱م ، ۴ج .
۹۲. دارالسلام : مآذنها و ریاطها . ابراهیم احمد العدوی ، مکتبه الشباب ، قاهره ، ۱۹۹۱م ، ۲۰۴ص .
۹۳. داستان ها و حکایت های مسجد . غلامرضا نیشابوری ، سید جمال الدین اسدآبادی ، تهران ، دوم ، ۱۳۷۷ ، ۲۳۲ص .
۹۴. الدعاء من صاحب الزمان فی مسجد الصعصعة . عبدالرسول فیروزکوهی ، [بی نا] ، تهران ، ۱۳۲۱ق ، ۲۶۲ق .
۹۵. الدعاء والدعوة الاسلامیة المعاصرة المنطلقة من مساجد دمشق . محمد حسن الحمصی ، دارالرشید ، دمشق ؛ مؤسسة الایمان ، بیروت ، ۱۹۹۱م ، ج ۲ ، ۱۱۴۳ص .
۹۶. دور المسجد فی الاسلام . علی محمد مختار ، رابطه العالم الاسلامی ، مکه ، ۱۴۰۲=۱۹۸۲م ، ۲۱۲ص .

۱۲۷. الكتابات الأثرية في المساجد الجزائرية. رشيد بوروييه، ترجمة إبراهيم شُبوح، الشركة الوطنية، الجزائر، ۱۹۷۹م، ۲۶۱ص.
۱۲۸. کتیبیه کوفی مسجد جامع قزوین. باب الله زارعی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۷۳، ۴۸ص.
۱۲۹. کشف اسماء المساجد التابعة لوزارة الأوقاف. دیوان عموم الأوقاف، قاهره، ۱۹۱۰م، ۳۰ص.
۱۳۰. گنبدها در معماری اسلامی. ترجمه کرامت الله افسری، محمد یوسف کیانی، [بی نا، بی جا، بی تا].
۱۳۱. گنجینه آثار تاریخی اصفهان. لطف الله هنزفر، کتابفروشی ثقفی، اصفهان، ۱۳۵۰.
۱۳۲. گنجینه ایران. سلسله انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در رابطه با کلیه نقاط کشور است که اماکن مقدسه و مساجد قدیمی و جدید و به موضوعات دیگر پرداخته است.
۱۳۳. لائحة النخورات بالمساجد والأضرحة بالأوقاف. [بی نا]، قاهره، ۱۳۲۹ق، ۱۹۰ص.
۱۳۴. مأذنة الجامع الأبيض بالرملة. عبدالله مخلص، المطبعة الادبية، بیروت، [بی تا]، ۱۴+۳۰ص.
۱۳۵. مأذنة سوق الغزل. کاظم الجنابی، [بی نا]، بغداد، ۱۹۶۶م.
۱۳۶. المأذنة المغربية الأندلسية في العصور الوسطى: دراسة وافية. صالح بن قربة، المؤسسة الوطنية للكتاب، الجزائر، ۱۹۸۶م، ۱۷۵ص.
۱۳۷. مجموعه شيخ صفی در ادبیل. حبیب شهبازی شیرازی، آرتا، اردبیل، ۱۳۷۲، ۱۹۹ص.
۱۳۸. مجموعه مقالات کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران. سازمان میراث فرهنگی، تهران، ۱۳۷۴.
۱۳۹. محارِب الرخامية في قاهرة الممالک البحرية: دراسة أثرية فيه. حسین مصطفی رمضان، جامعة القاهرة، كلية الآثار، قاهره، ۱۹۸۱م. (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۱۴۰. محارِب العراق منذ بداية العصر الاسلامی الى نهاية العصر العباسی. نجاة یونس التوتنجی، جامعة بغداد، بغداد؛ كلية الآداب، ۱۹۶۹م، ۲ج، پایان نامه کارشناسی ارشد، مدیریة الآثار العامة، بغداد، ۱۹۷۶م.
۱۴۱. محراب. عزیز راغبی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۶۳، ۲۳۸ص.
۱۴۲. مختصر آثار اسلامی مکه و مدینه. معاونت آموزش و تحقیقات بعثه، نشر مشعر، تهران، ۱۳۷۳، ۴۸ص.
۱۴۳. مختصر فی ذکر تواریخ مساجد بغداد دارالسلام. محمود شکری آلوسی، نسخه خطی در خزانه آلوسیة فی مکتبه المتحف العراقي با شماره ۸۷۸۶ موجود است.
- تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، تهران، ۱۳۷۲، ۳۴۵ص.
- (پایان نامه کارشناسی ارشد) سازمان میراث فرهنگی کشور، تهران، ۱۳۷۵.
۱۱۲. سیری در اماکن سرزمین وحی. علی اکبر حسینی، نشر مشعر، تهران، اول، ۱۳۷۱، ۱۳۶ص.
۱۱۳. سیری در وادی عشق (آشنایی با مکه مکرمه و مدینه منوره). مهدی شمس الدین، شفق، قم، اول، ۱۳۷۳، ۱۶۸ص.
۱۱۴. سیمای مدینه (شهر پیامبر-ص). محمد صحتی سردودی، مصطفی قلیزاده، سازمان تبلیغات اسلامی، تهران، ۱۳۷۷، ۲۵۶ص.
۱۱۵. سیمای مسجد. رحیم نوبهار، مؤلف، قم، ۱۳۷۲، ۲ج.
۱۱۶. شناخت هرستان. حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت، نشر مشعر، تهران، ۱۳۷۴، ۱۷۴ص.
۱۱۷. طاق و قوس در معماری ایران. حسن زمرشیدی، کیهان، تهران، [بی تا].
۱۱۸. طرح مسجد جمعه و مصلاهی بزرگ تهران. سعید نجفی زیارانی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۶۷، ۹۱ص. (پایان نامه تحصیلی)
۱۱۹. فوائد الفوائد در احوال مدارس و مساجد. محمد بن زمان بن کلبعلی تبریزی، به کوشش رسول جعفریان، احیاء کتاب، دفتر میراث مکتوب، تهران، ۱۳۷۳، ۳۶۲ص.
۱۲۰. فضائل القدس. نسخه خطی در خزانه البارودی بیروت و کتابخانه برنستون موجود است.
۱۲۱. فضایل و آثار مسجد در آیه قرآن و حدیث (۲۱ آیه و ۲۵۵ حدیث). عباس عزیزی، نبوغ، قم، دوم، ۱۳۷۷، ۱۴۴ص.
۱۲۲. فضل الساجد و شرف المساجد. ابن ابی ربیع عمادالدین ابوطاهر عبدالسلام بن ابی ربیع محمود بن محمد حنفی (وفات ۶۶۱ق). این کتاب در «آثر آفرینان ج ۱»، ص ۹۲ معرفی شده است.
۱۲۳. قدیمی ترین مسجد فارس، تاریخچه مسجد جمعه. علینقی منزوی، کانون دانش پارس، شیراز، ۱۳۴۰، ۱۰۰ص.
۱۲۴. کاوش مسجد جامع صفیرجی. مستول عقیل عابدی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، سازمان میراث فرهنگی کشور، علوم انسانی-باستانشناسی-مرکز میراث فرهنگی استان اصفهان، اصفهان، ۱۳۶۷.
۱۲۵. کاوش مسجد جمعه اردبیل (جمعه مسجد). مستول طرح پژوهشی محمود موسوی، پژوهشگر محمد مهیار، مجری مرکز میراث فرهنگی استان آذربایجان شرقی از شهریور تا مهر ۱۳۶۷.
۱۲۶. الکبریت الاحمر فی الشرايط المتبر. محمد باقر قاینی بیرجندی، تصحیح محسن الیبری، بزودی آماده چاپ می شود.

۱۶۳. مساجد مصر. کروزیل، [بی نا، بی جا، بی تا].
۱۶۴. مساجد مصر العلیا الباقیه من الفتح العربی حتی نهاية العصر العثماني: دراسة اثریة معماریة. جمال عبدالرؤوف عبدالعزیز، جامعه القاهرة، قاهره، كلية الآثار، قسم الآثار الاسلامیة، ۱۹۸۶ م.
۱۶۵. مساجد مصر من سنة ۲۱ق-۱۳۶۵ق=۶۴۱م-۱۹۴۶م. مصلحة المساحة، مصلحة المساحة، قاهره، ۱۹۴۸ م، ج ۲.
۱۶۶. المساجد واحكامها فی التشريع الاسلامی. محمد ابراهیم الجناتی، القضاء، نجف اشرف، ۱۹۶۷ م، ۱۹۱ ص.
۱۶۷. المساجد والقصور بالأندلس. محمود عبدالعزیز سالم، دارالمعارف، قاهره، ۱۹۵۸ م، ۱۴۴ ص. مؤسسه شباب الجامعه، اسکندریه، ۱۹۸۶ م، ۱۶۷ ص.
۱۶۸. مساجد ودول. سنیة قواعد، مكتبة الصحافة الدولي، قاهره، ۱۹۵۸ م، ۳۵۴ ص.
۱۶۹. مسجد. حسین زینالی، سازمان تبلیغات اسلامی، تهران، ۱۳۷۳، ۵۶ ص.
۱۷۰. مسجد. ویکتوریا صلحی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۵۸، ۱۱۴ ص. (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۱۷۱. مسجد ابي دلف. کاظم الجنابی، مدیریة الآثار العامه، بغداد، ۱۹۷۰ م.
۱۷۲. مسجد احمد بن طولون. کامل اسماعیل، مكتبة الانجلو المصریة، قاهره، ۱۹۶۲ م، ۱۶ ص.
۱۷۳. مسجد استق سراب. عبدالعلی کارنگ، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۳.
۱۷۴. المسجد الاقصی المبارک والقدس الشریف. عبدالفتاح حلمی، المجلس الشرعی الاسلامی الأعلى، قدس، ۱۹۴۴ م، ۱۷ ص.
۱۷۵. المسجد الاقصی المبارک وما یتهده من حفريات اليهود. محمد علی ابوحمده، مكتبة الرسالة الحدیثة، عمان، ۱۹۸۲ م، ۹۱ ص.
۱۷۶. مسجد الحرام. فیروزه طاهباز، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۶۷، ۱۳۰ ص.
۱۷۷. مسجد الحرام وکعبه. کاظم مدیرشانه چی، دقت، مشهد، ۱۳۴۷، ۶۳ ص.
۱۷۸. مسجد الرسول. عبدالحمید السحار، مكتبة مصر، قاهره، ۱۹۸۱ م، ۸۴ ص.
۱۷۹. مسجد الکوفه. دائرة الآثار العامه، مطبعة الحكومة، ۱۹۴۰ م، ۱۶ ص.
۱۸۰. مسجد الکوفه: تخطيطه وعمرانه. کاظم الجنابی، دارالجمهوریة، بغداد، ۱۹۶۶ م، ۹۵ ص.

۱۴۴. المدخل الی موسوعات المعتبات المقدسه. جعفر الخلیلی، دارالتعارف، بغداد، بی تا، ۳۹۸ ص.
۱۴۵. مدینه شناسی. سید محمد باقر نجفی، کتابفروشی اسلامیة، تهران، [بی تا].
۱۴۶. مذكرة مرفوعة لجنات الخدیوی عن المساجد والمحللات التي جردها دیوان الأوقاف فی عهد تأسیسه لغاية ۱۳۲۳ق. دیوان عموم الأوقاف، مطبعة الأوقاف، قاهره، ۱۳۲۴ق.
۱۴۷. المساجد. حسین مؤنس، المجلس الوطنی للثقافة والفنون والآداب، کویت، ۱۹۸۱ م.
۱۴۸. مساجد اسلامی (مسجد الحرام). کاظم مدیرشانه چی، چاپخانه طوس، مشهد، [بی تا].
۱۴۹. مساجد القاهرة قبل عصر الممالک. محمد عبدالعزیز مرزوق، مطبعة عطایا، قاهره، ۱۹۴۲ م، ۱۲۲ ص.
۱۵۰. مساجد القاهرة ومدارسها: المدخل. احمد فکری، دارالمعارف، قاهره، ۱۹۶۱ م، ۳۶۶ ص؛ ۱۹۶۵-۱۹۶۹ م، ج ۲.
۱۵۱. المساجد الکبری. یوسف فرحات، دارالشمال، طرابلس، ۱۹۹۳ م.
۱۵۲. مساجد الکوفه. کامل سلیمان الجبوری، مطبعة النعمان، نجف اشرف، ۱۹۷۷ م.
۱۵۳. مساجد ایران: دراسة، تاریخیة، حضاریة، آثاریة، فنیة. کمال حاج سید جواد، سروش، تهران، ۱۳۷۵.
۱۵۴. مساجد دارالسلام بغداد. محمود شکر الوسی، نسخة خطی در خزانه الألوسیة فی مكتبة المتحف العراقی با شماره ۸۷۴۷ موجود است.
۱۵۵. مساجد در معماری ایران، دوره اسلامی. محمد یوسف کیانی، وزارت ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۶۴، ۲۲ ص.
۱۵۶. مساجد ذوقل. حسعلی پورعلی، افروز، تهران، ۱۳۷۴.
۱۵۷. مساجد راز حضرت دو آوریم. جواد سید فاطمی تبریزی، مؤلف، تهران، ۱۳۷۷، ۱۶ ص.
۱۵۸. المساجد فی الاسلام. طه الولی، دارالعلم للملایین، بیروت، ۱۴۰۹ق، ۹۰۴ ص.
۱۵۹. المساجد فی الجزائر. وزارة الاعلام والثقافة الجزائریة، الشركة الوطنیة للنشر والتوزیع، الجزائر، ۱۹۷۰ م، ۹۹ ص.
۱۶۰. مساجد فی السیرة النبویة. سعاد ماهر محمد، هیئة المصریة العامة للكتاب، قاهره، ۱۹۸۷ م، ۱۲۱ ص.
۱۶۱. المساجد فی المدن العربیة: توطئة لموسوعة المساجد؛ اتواها وخدماتها وبنائها المعماریة ومعاييرها التخطيطیة. المعهد العربی لانماء المدن، ریاض، ۱۹۹۰ م، ۳۱۸ ص.
۱۶۲. مساجد مدینه منوره. گروه تحقیق و بررسی مسائل حج، انتشار، تهران، ۱۳۵۹، ۴۰ ص.

۱۸۱. مسجد المدينة واثره في مساجد العراق. سليمان عبدالرسول، جامعة بغداد، بغداد، ۱۹۶۵م، ۲۵۰ص. (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۱۸۲. مسجد القيروان (تونس). احمد فكري، مطبعة المعارف، قاهره، ۱۹۳۶م، ۱۶۰ص.
۱۸۳. المسجد النبوي عبر التاريخ. محمد السيد الوكيل، دارالمجتمع، جده، ۱۹۸۸م، ۲۱۵ص.
۱۸۴. مسجد النبي يونس(ع). سعيد الديوه جي، [بی نا]، بغداد، ۱۹۶۴م، (مساجد موصل).
۱۸۵. المسجد بالكتاب والسنة واقوال العلماء. محمد الذودي، دارالوفاء، قاهره، ۱۹۸۷م.
۱۸۶. مسجد برای شهر تهران. فیروز ادب، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۴۶، ۷۲ص.
۱۸۷. مسجد پایگاه توحید و تقوی. ابوالقاسم رزاقی، حزب جمهوری اسلامی، تهران، ۱۳۶۲، ۲۳۲ص.
۱۸۸. مسجد جامع اصفهان. اوژن گالدیری، ترجمه عبدالله جبل عاملی، مرکز میراث فرهنگی اصفهان، اصفهان، ۱۳۷۰، ۲۱۱ص.
۱۸۹. مسجد جامع البصرة الكبير. عبدالقادر باشا أعيان، دارالبصری، بغداد، ۱۹۶۸م، ۳۱ص.
۱۹۰. مسجد جامع دزفول و تاریخچه آن. سید محمدعلی امام شوشتری، [بی نا]، دزفول، ۱۳۴۸، ۶۳ص.
۱۹۱. مسجد جامع قزوین، قرن ششم هجری. ایرج میربابایی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۴۸، ۴۲ص.
۱۹۲. مسجد جامع لاهیجان. یوسف ساتری، مجتمع دانشگاهی هنر، رشته معماری، تهران، [بی نا]، (تحقیق دانشگاهی).
۱۹۳. مسجد جمعه اردبیل. ماکسیم سیرو، در کتاب آثار باستانی آذربایجان ج ۲، ص ۲۸۳ معرفی شده است.
۱۹۴. مسجد جمعه اصفهان در دوران آل بویه. اوژیو گالدیری، ترجمه حسینعلی سلطانزاده پسیان، سازمان ملی حفاظت آثار باستانی ایران، تهران، [بی نا]، ۱۱۳ص.
۱۹۵. مسجد جمکران. مصطفی مصباح، انتشارات مانی، اصفهان، ۱۳۷۷.
۱۹۶. مسجد جمکران. مسجد مقدس جمکران، تهران، ۱۳۷۵، ۸۰ص.
۱۹۷. مسجد حضرت ابراهیم علیه السلام. به اهتمام مرکز توسعه صادرات ایران و مهندسی مسکن، مقدمه محمدتقی اختیاری، عکاس علی قلمسیاه، میقات، تهران، ۱۳۷۷، ۱۲۴ص.
۱۹۸. مسجد حیدریه قزوین. ماری درودی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۴۹، ۵۱ص.
۱۹۹. مسجد در آئینه قرآن و روایات. مؤسسه فرهنگی و انتشارات ائمه، قم، ۱۳۷۷، ۱۴۴ص.
۲۰۰. مسجد در معماری ایران. حسین زمرشیدی، ویراستار: بهرام داوری، کیهان، تهران، ۱۳۷۴، ۵۷۴ص.
۲۰۱. مسجد فریومد. گیتی قربانزاده، دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تهران، ۴۱-۱۳۴۰، ۲۰ص.
۲۰۲. المسجد فی الاسلام: رسالته، نظام بنائه، احکامه، بدعه. خیرالدین وائلی، المكتبة الاسلامیة، عمان، ۱۹۹۴م، ۴۵۶ص؛ چاپ دوم، ۱۹۸۰م، ۳۵۰ص؛ مطبعة الأنشاء، دمشق، ۱۹۷۱م، ۳۶۸ص.
۲۰۳. المسجد فی الكتاب والسنة واقوال العلماء. محمد الداودی، دارالوفاء، المنصوره، اول، ۱۹۸۵م، ۱۱۹ص.
۲۰۴. مسجد قلب جامعه. عبدالکریم بی آزار شیرازی، ویراستار: آرزو نعمی، زکات علم، تهران، اول، ۱۳۷۷، ۳۲ص.
۲۰۵. مسجد کبود تبریز. رفیع مرتضی طباطبایی، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۴۹-۱۳۴۸، ۲۳ص.
۲۰۶. مسجد، مسجد شد. میرزا مسلم ملکوتی، [بی نا، بی جا]، ۱۳۶۵، ج ۲، ۸۰۰ص (مسجد جامع خواجه تاج الدین علیشاه).
۲۰۷. مسجد مصطفی. مرتضی امین، مرکز نشر فرهنگی رجاء، تهران، ۱۳۶۴، ۲۴ص.
۲۰۸. مسجد مقدس جمکران تجلیگاه صاحب الزمان (عج). سید جعفر میر عظیمی، ویراستار: سید محمدکاظم میر عظیمی، مؤلف، قم، پنجم، ۱۳۷۵، ۲۴۰ص.
۲۰۹. مسجد مسلمین در پاریس. سید محسن حریرچیان (ساعی)، [بی نا]، تهران، ۱۳۱۲، ۳۲ص.
۲۱۰. مسجد نخستین مؤسسه و نهاد دولت اسلامی. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۵۹، ۳۴ص. (عنوان اصلی: مسجد تنها پایگاه همان را فراموش نکنیم)
۲۱۱. مسجد نمونه (بررسی ویژگی های مسجد نمونه در زمینه های عبادی، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و نظامی). رحیم نوبهار، ستاد اقامه نماز، تهران، اول، ۱۳۷۵، ۹۶ص.
۲۱۲. المسجد ودوره التعليمی عبر المعصور من خلال الحلق العلمية. عبدالله قاسم الوشلی، مؤسسه الرساله، بیروت، ۱۹۸۸م، ۱۲۷ص.
۲۱۳. المسجد ودوره فی الدعوة. احمد عبدالله احمد، جامعة الامام محمد بن سعود الاسلامیة، ریاض، كلية الدعوة والاعلام، ۱۴۰۲-۱۴۰۳ق (پایان نامه کارشناسی ارشد).
۲۱۴. مسجد و دیر. مهین بینا، امیرکبیر، تهران، ۱۳۴۸، ۱۹۶ص.

۲۱۵. مسجد و کلیسا. صادق صادقی، [بی تا]، قم، ۱۳۴۶، ص ۱۶.
۲۱۶. مسجد و کلیسا. هیئت تحریریه، مؤسسه در راه حق، قم، ۱۳۵۱ و ۱۳۵۸، ص ۲۹.
۲۱۷. المسجد ونشاطه الاجتماعی علی مدار التاريخ. عبدالله قاسم الوشلی، مؤسسة الكتب الثقافية، بیروت، ۱۹۹۰م، ص ۳۵۲.
۲۱۸. مطالعه پوشش های مسجد جامع اصفهان، طاق ضریبی. رضوان رموزی، خسرو آهوری، هوشنگ امیرادلان، سیمون آیوزیان، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، تهران، ۱۳۴۹.
۲۱۹. معجزه مسجد مقدس جمکران. مؤسسة مطبوعاتی دارالکتاب (جزائری)، قم، ۱۳۷۷.
۲۲۰. المعلقة الاسلامية فی تاریخ الکعبة والمسجد الحرام. محمد توفیق الیعریبی، مطبعة السعادة، قاهره، ۱۹۵۵م، ص ۲۳۹؛ شارح محمد امین التیمی، مؤلف، الجیزه، ۱۹۵۵م، ص ۲۳۸.
۲۲۱. معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانان. دونالد ویلبر، ترجمه عبدالله فریار، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۴۶، ص ۳+۲۲۸+۹۰ و ۶۰ تصویر خارج از متن.
۲۲۲. معماری ایران. پوپ آرتور، ترجمه غلامحسین صوری افشار و احمد ایرانی، گروه فرهنگی خوارزمی، تهران، ۱۳۴۶، ص ۸۷، ۷۱ تصویر.
۲۲۳. معماری در سرزمین های اسلامی. ج. هوگ، ترجمه پرویز ورجاوند، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۴۸، ص ۷۸+۹۹، ص ۱۳۷ تصویر.
۲۲۴. معماری مساجد جهان. امجد بهومیل پروچازکا، ترجمه حسین سلطانزاده، امیرکبیر، تهران، ۱۳۷۳، ص ۱۶۳.
۲۲۵. المنابر العراقية حتى نهاية العصر العباسی. أمل متاب، جامعة بغداد، بغداد، ۱۹۷۵م. (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۲۲۶. المنابر فی مصر فی العصرین المملوکی والترکی: دراسة أثریه فنیة. نعمت محمد ابوبکر الحسینی، جامعة القاهرة، قاهره، كلية الآثار، قسم الآثار الاسلامية، ۱۹۸۶م، (پایان نامه دکتری).
۲۲۷. مناره ها، معماری ایران، دوره اسلامی. محمد یوسف کیانی، محمد علی مخلصی، جهاد دانشگاهی، تهران، ۱۳۶۶.
۲۲۸. منائر المسجد الحرام القديمه والحديثة. طاهر مظفر العمید، مطبعة المعارف، بغداد، ۱۹۷۴م.
۲۲۹. موجز تاریخ جوامع احمد بن طولون والسلطان حسن
- والسلطان المؤید. محمود احمد، مطبعة دارالکتب المصرية، قاهره، ۱۹۳۹م، ص ۳۲.
۲۳۰. موسوعة العتبات المقدسه. جعفر الخلیلی، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، بیروت، ۱۴۰۷ق، ج ۱۲.
۲۳۱. مهذب تاریخ مساجد بغداد و آثارها. محمود شکرى آلوسی، تحقیق: محمد بهجة الأثری، دارالسلام، بغداد، ۱۹۲۷م، ص ۱۶۰.
۲۳۲. نتایج آماری طرح تهیه شناسنامه مساجد و اماکن مذهبی کشور. مرکز آمار ایران، تهران، ۱۳۷۷.
۲۳۳. نزهة الناظرین فی مسجد سید الأولین والآخرین. جعفر بن اسماعیل المدنی البرزنجی، دارصعب، بیروت، ۱۹۹۰م، ص ۱۲۴.
۲۳۴. النظام الجاری به العمل الیوم سنة ۱۹۱۴م بقسم المساجد. نظارة الاوقاف، مطبعة الاوقاف، قاهره، ۱۹۱۴م، ص ۵۴.
۲۳۵. نقاشی دیواری مسجد جامع خرمشهر. ناصر پلنگی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، قم، ۱۳۶۴.
۲۳۶. نقش کتابخانه های مساجد در فرهنگ و تمدن اسلامی. محمد مکی السباغی، مترجم علی شکوهی، ویراستار ناصر هاشم زاده، سازمان مدارك فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۷۳، ص ۳۳۳.
۲۳۷. نقش ها و نگاشته های مسجد کبود تبریز. سید جمال ترابی طباطبایی، موزه آذربایجان شرقی، تبریز، ۱۳۴۸، ص ۱۱۸.
۲۳۸. نگاهی به هنر معماری ایران. محمد تقی مصطفوی، شرکت سهامی سیمان تهران و شرکت سهامی سیمان شمال، [تهران]، ۱۳۴۶، ص ۱۰۳.
۲۳۹. نور المسجدين فی اعمال مسجد الکوفه والسهلة. مطبعة النعمان، نجف اشرف، ۱۹۷۱م، ص ۴۰.
۲۴۰. الوسیط فی رسالة المسجد العسكرية. محمود شیت خطاب، [بی تا، بی جا، بی تا].
۲۴۱. الوظيفة الاعلامية للمسجد. محمد ناجی مسلم ندی، جامعة الامام محمد بن سعود الاسلامية، ریاض، المعهد العالی للدعوة الاسلامية، ۱۴۰۱ق. (پایان نامه کارشناسی ارشد)
۲۴۲. هزار و یک نکته درباره حرمین شریفین به انضمام اطلاعات از کشور عربستان، ادعیه و زیارات مکه. اصغر محمدی همدانی، فرزین، تهران، ۱۳۷۸، ص ۳۹۲.
۲۴۳. هنر معماری در ارمنستان. هرمان وهرامیان و یا ولوکوتو، روزنامه آلیک، تهران، ۱۳۴۶، ص ۴۸.